

ملاصدرا درباره نبوت چه می‌گوید

آیت‌الله سیدمصطفی محقق داماد با اشاره به دیدگاه ملاصدرا درباره ولایت گفت:

آیت‌الله سیدمصطفی محقق داماد با اشاره به دیدگاه ملاصدرا درباره ولایت گفت: ملاصدرا می‌گوید هر کس خداوند به او منطوق حیوانات و نباتات و مخلوقات را آموخته، می‌داند نبوت در همه موجودات وجود دارد ولی نام نبی بر هیچ موجودی جز پیامبر اطلاق نمی‌شود.

به گزارش ایکنایا، بیست و ششمین همایش بزرگداشت حکیم ملاصدرا، اول خردادماه با موضوع «حکمت، حکومت، ولایت» به صورت مجازی برگزار شد.

آیت‌الله سیدمصطفی محقق داماد، مفسر قرآن و استاد فلسفه در این نشست سخنرانی کرد که گزیده متن آن را در ادامه می‌خوانید:

زین سبب پیغمبر با اجتهاد
نام خود وان علی مولا نهاد
گفت هر کو را منم مولا و دوست
این عم من علی مولای اوست
کیست مولا آنک آزادت کند
بند رقیبت ز پایت بر کند
چون به آزادی نبوت هادی است
مؤمنان را ز انبیا آزادی است
ای گروه مؤمنان شادی کنید
هم چو سرو و سوسن آزادی کنید

در تفسیر و قرائت شیعی از دین مقدس اسلام، در کنار جهان بینی و دستورات شریعت، برای تکامل معنوی بشر راهی منظور شده است که عبارت از ولایت است. ولایت در تعریف اجمالی یعنی تکامل انسان از طریق اتصال و همراهی یک انسان کامل، انسانی که سیر معنوی و نفسانی او به حد کمال رسیده است و به خداوند واصل شده است. همین نقطه، نقطه امتیاز تشیع علوی از سایر مکاتب است. در سایر مکاتب این عنصر سوم وجود ندارد. این تفسیر و قرائت از اسلام در متون حکیمان شیعی، آنان که دارای گرایش عرفانی هستند و در رأس آنها صدرالمتألهین شیرازی به بهترین وجه بیان گردیده و به درستی برای تبیین خود از انسان و جهان، حکمت خودش را حکمت متعالیه عنوان داده است.

همه می‌دانید که مفصل‌ترین کتاب ملاصدرا کتاب الاسفار الاربعه است که حامل همه فصول حکمت متعالیه می‌باشد ولی در کنار این کتاب مفصل، رساله‌های متعددی در موضوعاتی خاص از ایشان بر جای مانده است ولی هیچ کدام حامل بیان کامل از حکمت متعالیه نمی‌باشند و برای بیان مقصود خاصی فراهم شده است ولی اگر کتاب الشواهد الربوبیه را خلاصه‌ای تمام از حکمت متعالیه ملاصدرا بدانیم گزاف نگفته ایم. جلوه‌هایی از نبوت که دائمی است

این بزرگوار آخرین بحثی که در این کتاب آورده است اشراق نهم از شاهد دوم از مشهد پنجم است که چنین عنوان داده است «فی ان النبوه و الرساله منقطعان عن وجه الارض کما قاله ختم الرسل». ایشان با این بحث کتاب را پایان می‌دهد. ایشان در این اشراق می‌گوید نبوت و رسالت از یک جهت منقطع شده و از جهتی منقطع نشده است. ایشان می‌گوید شخصی که دارای عنوان نبی و رسول باشد دیگر وجود ندارد، فرشته وحی بر کسی نازل نمی‌شود اما نبوت به برخی وجوهش باقی می‌ماند و باقی مانده و دائم است. آنچه باقی مانده است به شرح زیر است:

اولا مبشرات. این واژه در قرآن مجید به معنای نسیم‌هایی آمده که بشارت دهنده باران است اما جناب صدرالمتألهین به پیروی از محیی‌الدین به همان معنایی که رسول‌الله(ص) در اواخر عمر نقل کردند اشاره دارد که فرمودند با مرگ من وحی قطع می‌شود ولی مبشرات قطع نمی‌شود. مبشرات در تعبیر پیامبر(ص) عبارت از الهامات غیبی است که برای افراد بشر پیش می‌آید. حدیثی

که عرض کردم ابن عربی در فتوحات آورده و بعد گفته برای من هم مبشره هایی پیش می آید. پس مبشره، الهاماتی است که به برخی الهام می شود.

دوم حکم ائمه معصومین از خطا. سوم حکم مجتهدین. درباره مجتهدین ملاصدرا می گوید خداوند به افراد غیر عالم و غیر آگاه به حکم الهی دستور می دهد به آنان مراجعه کنند. بعد می گوید مجتهدین در پاسخ مردم غیر عالم به آنچه اجتهادشان به آن می رسد مبادرت به فتوا می کنند. پس نبوت و رسالت از حیث ماهیت منقطع و منسوخ نشده ولی از نظر وحی مخصوص پیامبر(ص)، پایان یافته است لذا هرگز به مجتهد و حتی امام معصوم، نبی و رسول اطلاق نمی شود.

ملاصدرا پس از بیان حکم مجتهدان به بیان حکم اولیا می پردازد و می گوید از پیامبر(ص) منقول است که فرمودند خداوند بندگانی دارد؛ نبی نیستند ولی انبیا به آنها غیبه می خورند. این حدیث را در منابع شیعی نیافتم ولی مرحوم مجلسی حدیثی نزدیک به این معنا آورده است.
اولیا وارثان علوم الهی

به رسول الله(ص) نبی اطلاق می شود ولی به ولی الله وارث گفته می شود. ولی و وارث از اسمای الهی هستند. ملاصدرا از قول ابن عربی نقل می کند که ولی الله این وجه از نبوت را از نبی اخذ نمی کند، بلکه نبوت با مرگ نبی به خدا برمی گردد و اولیا از خداوند دریافت می کنند. آن وقت از بایزید سخنی نقل می کند که گفته است شما علومتان را از مردگان دریافت کردید ولی من از حی لایموت گرفتم.

ملاصدرا برای بیان این نظر با استفاده از مطلبی از قرآن چنین توضیح می دهد؛ می گوید خدا پس از ذکر انبیای عظام خطاب به پیامبر(ص) می فرماید: «أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ اَقْتَدِهْ» یعنی به هدایت آنها اقتدا کن، این در حالی است که آنها فوت کرده اند. ملاصدرا اینطور آیه را تفسیر می کند که با موت آنها خداوند که خیرالوارثین است نبوت را به ارث تحویل گرفته است، سپس همان هدایت را به پیامبر(ص) اعطا فرموده است.

علم اولیا هم همین علم است که از خداوند دریافت می شود کما اینکه در مورد خضر فرموده است: «أَتَيْتَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِي وَعَلَّمَتَاهُ مِنْ لَدُنِّي عِلْمًا». ایشان در نهایت به نکته جالبی اشاره می کند مبنی بر اینکه این نوبت در حیوانات هم جریان و سریان دارد: «وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا». بعد می گوید هر کس خداوند به او منطبق حیوانات و نباتات و مخلوقات را آموخته، می داند نبوت در همه موجودات وجود دارد ولی نام نبی بر هیچ موجودی جز پیامبر اطلاق نمی شود.